

Metinė konferencija „2025-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas. Išvalgos. Iššūkiai. Scenarijai“

Ginas Dabašinskas

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Martynas Mažvydas National Library of Lithuania

ginas.dabasinskas@lnb.lt

Santrauka. 2025 m. sausio 23 d. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Konferencijų salėje įvykioje 6-ojoje metinėje konferencijoje „2025-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas. Išvalgos. Iššūkiai. Scenarijai“, kurią organizavo Nacionalinės bibliotekos Strateginio prognozavimo skyrius ir Lietuvos Seimo Ateities komitetas, pagrindinė šių metų tema buvo regioninė politika ir valstybės atsparumas. Šalies Prezidentas Gitanas Nausėda, sveikindamas konferencijos dalyvius, pabrėžė, kad regioninės politikos ir valstybės atsparumo santykis šiandien Lietuvoje yra vienas svarbiausių, kadangi sparčiai augant šalies ekonomikai pristigo dėmesio regioninei politikai ir augimo vaisiai pasiskirstė netolygiai.

Seimo Ateities komiteto pirmininkas Vytautas Grubliauskas savo sveikinime akcentavo, kad ateities išvalgų Lietuvoje institucinės sistemos pagrindą sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo kanceliarijos ir Vyriausybės kanceliarijos padaliniai, Vyriausybės strateginės analizės centras STRATA, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir jos Strateginio prognozavimo skyrius, Lietuvos universitetai, kitos tyrimų institucijos ir centrai, kurių vaidmuo svarbus, nes didėja globalios ir regioninės rizikos, daugėja iššūkių ekonomikai, socialinei veiklai, finansams, todėl labai aktualus tampa viešojo sektoriaus, visos valstybės atsparumo sisteminėms grėsmėms klausimas.

Konferencijos pranešimuose pabrėžta būtinybė suaktyvinti regionų politiką ieškant institucinių sprendimų, pavyzdžiui, įsteigti regionų ministeriją. Apžvelgus savivaldos reguliavimo patirtis Europos Sąjungoje, iššūkius, kylančius įgyvendinant regionų politiką, prieita prie išvados, kad globalinis neapibrėžtumas yra ta realybė, kurioje reikia veikti ir priimti sprendimus, tarp jų ir egzistencinius. Todėl išvalgų konferencija reikalinga kaip diskusinė platforma, sudarant galimybę politikams išgirsti ekspertus, o ekspertams – politikus.

Reikšminiai žodžiai: pasaulinės tendencijos, scenarijai, išvalgos, regionų politika, valstybės atsparumas.

The Annual Conference “2025. World Tendencies and National Security. Foresights. Challenges. Scenarios”

Abstract. The main theme of the sixth annual conference on global trends and national security, organized on January 23, 2025 by the National Library's of Lithuania Strategic Forecasting Department and the Lithuanian Parliament's Committee for the Future was regional policy and state resilience. In his welcoming address, the President of Lithuania, Gitanas Nausėda, noted that the relationship between regional policy and state resilience is one of the most important issues in Lithuania today, as the rapid growth of the country's economy has led to a lack of attention to regional policy and an uneven distribution of the yield of growth.

Received: 15/05/2025. **Accepted:** 29/05/2025.

Copyright © 2025 Ginis Dabašinskas. Published by the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Vytautas Grubliauskas, Chairman of the Committee for the Future, reminded that the institutional framework for future insights in Lithuania is formed by several institutions, the Seimas Committee for the Future, the Seimas Chancellery and the Government Chancellery, the Government's Strategic Analysis Center STRATA, the National Library's of Lithuania Strategic Forecasting Department, Lithuanian universities, other research institutions and centers. Their role is important because of the increasing global and regional risks and challenges to the economy, social activities, and finances. Therefore, it makes the issue of the public sector's and the entire state's resilience to systemic threats especially relevant.

The presentations focused on the need to activate regional policy in the search for institutional solutions, such as the establishment of a regional ministry. After discussing the experience of local government regulation in the EU and the challenges arising from the implementation of regional policy, it was concluded that global uncertainty is a reality in which we must act and make decisions, including existential ones. Therefore, the conference on future global trends and national security is necessary as a platform that allows politicians to hear experts and vice versa.

Keywords: global trends, scenarios, foresights, regional policy, state resilience.

2025 m. sausio 23 d. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Konferencijų salėje įvyko metinė konferencija-forumas „2025-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas. Įžvalgos. Iššūkiai. Scenarijai“. Tai jau 6-asis (ir 4-asis, rengiamas kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetu) įžvalgų renginys, tradiciškai organizuojamas Nacionalinės bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriaus, skirtas strategiškai numatyti ir įvertinti įvairiems įvykių scenarijams (pasaulinio, regioninio ar nacionalinio lygmens), vienaip ar kitaip susijusiems su Lietuva.

Pasak organizatorių, renginio sandara apibūdinama kaip „konferencija-forumas“ neatsitiktinai – pagrindiniai prelegentai kviečiami pristatyti savo pranešimo tezes ir duoti kryptį diskusijai, kuriančiai pagrindinę renginio vertę. Specialioji šių metų tema, visų pranešimų leitmotyvas – „Regioninė politika ir valstybės atsparumas“, kadangi šia tema pastaruoju metu vyksta nemažai diskusijų.

Reikšmingiausia tęstinė platforma, kurioje svarstomos regionų problemos, yra Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos inicijuotas ir kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija rengiamas Regionų forumas, kuriame buvo suformuluotos svarbios Prezidento iniciatyvos, susijusios su Lietuvos regionų politikos įgyvendinimu. Turint omenyje sparčiai besikeičiančius procesus pasaulyje ir Europos Sąjungoje, kintančią situaciją nacionalinio saugumo srityje, taip pat naują politinį ciklą Lietuvoje, tampa itin svarbu išgirsti kompetentingus ekspertinius vertinimus, susijusius su tuo, kas regionų politikos srityje yra nuveikta, kas padeda, o kas trukdo ir ką artimiausioje bei vidutinėje perspektyvoje galima ir būtina pagerinti.

Vertinant besiklostančias pasaulines tendencijas tikėtina, kad visai netolimoje ateityje galime susidurti su dažnėjančiomis būtent globalaus masto rizikomis, grėsmėmis ir krizėmis. Tai iššūkiai, susiję su mėginimais (ekonominiais, politiniais, kariniais ir pan.) peržiūrėti nusistovėjusias taisykles, garantuojančias pasaulinę tvarką, ir su įvairiausiomis pandemijomis, ir klimato kaitos pasekmėmis (pvz., meteorologiniai ekstremalumai), hibridinėmis atakomis, tokiomis kaip kibernetinės atakos, karinės, socialinių ir tautinių įtampų (pvz., pabėgėlių problema) provokacijos, demokratinų institucijų plėtros iššūkiai ir pan.

Didėjant globalioms ir regioninėms rizikoms ne tik daugėja iššūkių ekonomikai, socialinei veiklai, finansams, bet ir labai aktualus tampa viešojo sektoriaus, visos valstybės atsparumo sisteminėms grėsmėms klausimas. Atsparumas – tai gebėjimas numatyti vykstančių procesų pokyčius, mokėjimas juos keisti arba prie jų prisitaikyti, taip pat įgytos patirties panaudojimas efektyvesniam veikimui. Konkrečių krizių modifikacijų nuspėti neįmanoma, jos niekada nebus analogiškos jau įvykusioms, tačiau strateginis numatymas, paremtas faktorių analize, priežastinių ryšių nustatymu ir alternatyvių scenarijų vertinimu, leidžia pasirengti netikėtumams ir garantuoti stabilų valstybės veikimą.

Valstybės atsparumas susijęs ne tik su nacionalinio lygmens institucijomis ir struktūromis, bet ir su regioniniais subjektais (savivalda, vietos bendruomenėmis ir pan.), kurios tampa ypač reikšmingu

veiksniu krizei užsitęsęs ir socialiniam psichologiniam klimatui pablogėjęs. Žymia dalimi galime sakyti, kad valstybė yra stipri tiek, kiek stiprūs ir atsparūs jos regionai ir jų sąveikos.

Neatsitiktinai Prezidentas G. Nausėda, sveikindamas įžvalgų konferencijos dalyvius, pranešėjęs ir svečius, pabrėžė, kad regioninės politikos ir valstybės atsparumo santykis šiandien Lietuvoje yra vienas svarbiausių klausimų. „Nors pastaraisiais dešimtmečiais šalies ekonomika sparčiai augo, dėmesio regioninei politikai stoka lėmė, kad šio augimo vaisiai pasiskirstė netolygiai, – savo sveikinime rašė Prezidentas. – Tai mažina valstybės atsparumą. Ten, kur gyvenimo lygis žemas, anksčiau ar vėliau įsitvirtina neteisybės jausmas, žmonės ima prarasti viltį, ieško išeičių svetimose šalyse. Savo valstybe nusivylę piliečiai tampa priešiškos propagandos ar kitų destabilizuojančių veiksnių taikiniu.“ Pasak Prezidento,

galiausiai viskas atsiremia į pasitikėjimo klausimą. Centrinė valdžia privalo daugiau pasitikėti vietos žmonėmis, savivalda, regionais. Tada ir mūsų piliečiai, turėdami daugiau galių kurti savo gerovę, labiau pasitikės savo valstybe. Iš to laimėsime visi. Visa Lietuva, ne tik pavienės savivaldybės ar regionai. Tada, ir tik tada, būsime atsparesni daugelio vidaus ir išorės iššūkių akivaizdoje.

Seimo Ateities komiteto pirmininkas Vytautas Grubliauskas savo sveikinime akcentavo, kad Ateities įžvalgų Lietuvoje institucinės sistemos pagrindą sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo kanceliarijos ir Vyriausybės kanceliarijos padaliniai, Vyriausybės strateginės analizės centras STRATA, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir jos Strateginio prognozavimo skyrius, Lietuvos universitetai, kitos tyrimų institucijos ir centrai. „Ši ekosistema yra plėtojama ir stiprinama, diegiant ir aktyvinant sisteminius numatomojo valdymo elementus. Ji, kaip visuminė, integrali numatomosios valdysenos sritis, Lietuvoje plėtojama tam, kad ateities apmąstymas iš epizodinio virstų sisteminiu, o numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija taptų integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi“, – pažymėjo V. Grubliauskas.

Pirmasis prelegentas, Lietuvos regioninės plėtros tarybos pirmininkas, Jurbarko meras Skirmantas Mockevičius savo pranešime pabrėžė būtinybę suaktyvinti regionų politiką ieškant institucinių sprendimų – taip pat tokių, kaip Prezidento inicijuota ir kitais metais planuojama steigti regionus kuruosianti ministerija. „Tai nėra paprastas sprendimas, jam reikia labai kruopščiai ruoštis. Kitaip naujoji ministerija bus dar viena institucija, kuri ne tiek rūpinsis realiomis regionų problemomis, kiek stengsis pateisinti savo statusą“, – sakė S. Mockevičius. Anot Jurbarko mero, formuluojant institucijos sąlyginį pavadinimą regionų ministerija tikslus ir uždavinius labai svarbu įvertinti ne tik vietos aplinkybes, bet ir bendrąsias europines tendencijas:

Praėjusiais metais Europos Komisija pirmą kartą pradėjo kalbėti apie rizikas, kurios kyla regionams, besiribojantiems su Rusija ir Baltarusija. Greta pasienio zonų Norvegijoje, Suomijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje turime ir penkis Lietuvos regionus – Utenos, Vilniaus, Marijampolės, Tauragės ir Klaipėdos, – kuriuose vietinė problematika yra glaudžiai persipynusi su nebūtinai draugiška veikla.

Arnoldas Abramavičius, Europos Regionų komiteto ir Zarasų rajono savivaldybės tarybos narys, savo pranešime apžvelgė savivaldos reguliavimo bei kuravimo patirtį Europos Sąjungoje. „Bet kokią institucinę pertvarką darant reikia nepamiršti pagrindinių europinių regioninės politikos principų“, – akcentavo A. Abramavičius.

Investicijų politika turi būti vykdoma atsižvelgiant į regionų strategijas. Kitaip tariant, regionai patys sprendžia, kaip naudoti lėšas, taip užtikrinant „iš apačios į viršų“ požiūrį. Kitas principas – horizontalumas, kai derinamos įvairios sritys (švietimas, sveikata, socialinė apsauga, aplinkosauga, ekonomika), kad jos atitiktų regionų poreikius. Antra vertus, regionus kuruojanti ministerija teikia metodinę pagalbą kitoms ministerijoms, savivaldybėms ir regionų taryboms, vertina teisės aktus ir planavimo dokumentus. Dar vienas svarbus principas – vietovei jautri politika, kai sprendimai pritaikomi prie konkrečių vietovių poreikių. Ir, pagaliau, decentralizacija, reikalaujanti didinti

savivaldybių ir regionų tarybų savarankiškumą, skatinanti bendruomenių ir NVO įsitraukimą į regionų problemų sprendimą.

Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Juozas Augutis atkreipė dėmesį į tai, kad energetika, jautriausiai reaguojanti į įvairius iššūkius, yra esminis valstybės atsparumo segmentas. Todėl Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategija šiandienos realijose turi virsti Lietuvos ir jos regionų energetinio atsparumo strategija.

Vyriausybės strateginės analizės centro STRATA politikos vyriausiasis analitikas Justinas Mickus regionines problemas analizavo kontekste globalių, iki 2050 m. numatomų megatendencijų – tokių, kaip demografinis disbalansas (visuomenės senėjimas, urbanizacija, pasaulinė ir regioninė nelygybė), sparčią technologinę raidą (skaitmenizacija ir hipersusietumas, dirbtinis intelektas ir automatizacija, virsmo technologijų plėtra), klimato kaita ir ekosistemų degradacija (ekstremalūs reiškiniai, vandens trūkumas, klimato kaitos sukelta migracija), ekonomikos transformacija (prekybos saitų perbraižymas, tarptautinės ekonomikos saugumizacija, auganti skola), demokratijų nuosmukis ir auganti nelygybė (nauji veikėjai pasaulinėje politikoje, visuomenių poliarizacija, smunkantis pasitikėjimas valdžia). Pasak J. Mickaus, globalinis neapibrėžtumas yra ta realybė, kurioje reikia veikti ir priiminėti sprendimus, tarp jų ir egzistencinius, susijusius su valstybės išlikimu.

Sociologas, Lietuvos socialinių mokslų centro direktorius dr. Boguslavas Gruževskis atkreipė dėmesį į tai, kad analizuojant globalius virsmus, sprendžiant struktūrines problemas, susijusias su finansiniais srtautais ar instituciniais pertvarkymais, neretai pasimeta konkretus žmogus, jam reikšmingi dalykai:

Surašius viską ant popieriaus, nubraižius schemas, kurios tarsi viską paaiškina, staiga paaiškėja, kad žmonės neveikia pagal nubrėžtas strėlytes. Iš dalies ir todėl nepalaikyčiau idėjos kurti naują ministeriją, netgi 2026 m. Nes iš pradžių turi atsirasti strategija, o jau paskui institucija, įgyvendinanti tą strategiją. Kol kas viskas atvirkščiai. O svarbiausia, kad strategijos tikslas turėtų būti ne sukurti institucinį instrumentą, o sudaryti sąlygas gyvenimui, kuris žmonėms būtų patrauklus. Strategijos centre turi būti realūs žmonių poreikiai, tik taip galime tikėtis sėkmės, – sakė B. Gruževskis.

Apibendrinamas pranešimuose ir diskusijoje išsakytas mintis renginio moderatorius, Nacionalinės bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriaus vadovas prof. Lauras Bielinis pasidžiaugė, kad įžvalgų konferencija – forumas „Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas“ yra viena iš sėkmingų diskusinių platformų, sudarančių galimybes politikams išgirsti ekspertus, o ekspertams – politikus.